

КОРУПЦИЈА
У ТОМ ЛУДИЛУ ИМА СИСТЕМА

Пороци тајни, набавке јавне

4 | У ТОМ ЛУДИЛУ ИМА СИСТЕМА

**ПОРОЦИ ТАЈНИ,
НАБАВКЕ ЈАВНЕ**

8 | ПРАВОСУЂЕ

Владимир Радомировић
**ПРИЈАВИ КОРУПЦИЈУ,
ЧУВАЈ СЕ ТУЖБЕ**

10 | ФИНАНСИРАЊЕ СТРАНАКА РОВОВСКА БИТКА

12 | ИНТЕРВЈУ

Чедомир Чупић
**СРБИЈИ ПОТРЕБНА
ШОК ТЕРАПИЈА**

15 | ЈАВНЕ НАБАВКЕ

ОЧИСТИМО СРБИЈУ

•••

НАСЛОВНА СТРАНА:
ЈУГОСЛАВ ВЛАХОВИЋ

УВОДНИК

Корупција наша насушна

Највећи број најљућих критичара корупције маши њен главни узрок. По њима, то је недостатак прописа који би корупцију спречавали, односно контролних тела и механизма. Далеко од тога. Србија је земља широко и дубоко распрострањене и укоренење државне регулативе, а скромних економских и социјалних слобода. Србија је земља у којој, пре свега у њеној интелектуалној елити, више него међу обичним светом, а нарочито у медијима, преовлађују егалитаристичке вредности. У неким социо-културолошким анализама, које су се бавиле питањем зашто је север Италије развијен и богат, а југ неразвијен и сиромашан, утврђено је да је један од кључних разлога за то чињеница да се на југу за сваког ко је богат мисли да је лопов. Слично је и у Србији.

Овде је нормално да се за реновирање купатила плати 5.000 евра, али се зато мисли да би операција на срцу требало да буде бесплатна. И у реду је да осредњи водоинсталатер зарађује пар хиљада евра месечно, а да врхунски хирург зарађује пар стотина, исто евра.

Овде врхунски интелектуалци очекују да директори који воде (јавна) предузећа са неколико десетина хиљада запослених и управљају имовином вредном милијарде евра раде за плату од хиљаду евра. И то им је главно - да се они не обогате, а то како ће та предузећа да раде и што ће да праве милионе евра губитака, то им је неважно.

А одатле све почиње: кад као главни критеријум за квалитет некога или нечега имате (економску) ефикасност, већ сте половину узрока за корупцију уклонили. Али, овде то звучи „неолибералистички“, а тежег прекршаја од тога нема.

Мања је корупција била док није било толико (независних!?) тела која су се против ње борили. Добро, нека и није била мања, али да су је та тела смањила, па у то нико не верује.

Није то критика тих тела. Њихови чланови имају најбоље намере. И зато стално траже да се пропише ово, регулише оно. Од њих ћете често чути најоштрије речи на рачун државе, али ће у следећој реченици од те исте државе затражити да предузме то, и то, и то...

Такозвана гиљотина прописа, чувени СРП (свеобухватна реформа прописа) практично је потпуно заборављена. Влада је пре неколико дана реконструисана, али нико од посланика, у иначе бурној скупштинској дебати, где се говорило све и свашта, није се сетио да пита шта је са том гиљотином. А премијер и министри, и стари и нови, наравно, мудро су ћутали.

Мијат Лакићевић

Главни и одговорни уредник: Небојша Спаић // Уредник издања: Мијат Лакићевић //
Стручни сарадници: Владимир Тодорић, Горан Николић, Никола Јовановић

Пороци тајни, набавке јавне

Чак и ако питање „да ли у Србији влада системска корупција“ оставимо по страни, перцепција грађана јесте да су давање мита, злоупотреба положаја и корупција доминантни образац понашања у друштву

**НИКОЛА ЈОВАНОВИЋ,
ГОРАН НИКОЛИЋ**

Покојни глумац Љуба Тадић се својевремено пред сопствену смрт јавно запитао: „А која странка држи гробља?“, алудирајући тиме на чињеницу да изгледа као да

се у Србији све посматра као плен, као колонија странака или интересних група, па да је и смрт вероватно неке припала коалиционим или спонзорским уговором. Ова изјава, нажалост, није само анегдота, већ осликава перцепцију и осећање грађана да је држава врбова, да је правда спора

и селективна, а да политичке партије користе борбу против корупције као изговор за међусобна разрачунавања или маркетиншке поене. Од бројних медијских кампања против различитих мафија („друмске“, „царинске“, „просветне“, „стечајне“, чак и „СМС“ мафије) није остало много правос-

нажних пресуда и коначних епилога. Ова недореченост и селективност у великој мери подрива утисак о правној, а афирмише утисак о партијској, или чак „заробљеној“ држави (captured state).

Не постоји друштво које нема проблем са корупцијом и у коме она не представља мању или већу опасност. Међутим, корупција је посебно опасна за државе у транзицији, које тек треба да изграде стабилне институције и предвидљив правни систем. Уосталом, сама Европска унија се дефинише као клуб уређених, а не богатих држава, док је постојање владавине права увек било кључни услов за приступање овој заједници. Хрватска је прва земља која је почела преговоре о приступању ЕУ управо отварањем поглавља „владавина права“ и која ће са њим и завршити преговоре. Нема никакве сумње да је то почетак праксе којој ће, између осталих, бити подвргнута и Србија.

Још важније, уколико степен корупције (или перцепција о њој), превазиђу одређене нормалне оквире толеранције, не само да су правни и економски живот у једном друштву угрожени, већ се поставља питање легитимности људи и странака који врше власт. У Србији присуствујемо таласу штрајкова где су учесници свесни да су буџетска средства земље изузетно ограничена, али нису спремни на „стежање каиша“ управо зато што сматрају да држава сама то није урадила и да нема легитимитет да од њих тражи жртву данас, ради сутрашњице у коју не верују.

Велика опасност за државе у транзицији је такозвана системска корупција. Системска корупција постоји када је корупција уграђена у економски, друштвени и политички систем једне државе, односно када су корумпирани појединци и интересне групе изнад институција или се служе њима у своме личном интересу. У најновијим извештају Европске комисије о стању у Србији не користе се израз „системска корупција“.

БЕТА / МИЛАН ОВРАДОВИЋ

**„А КОЈА СТРАНКА ДРЖИ ГРОБЉА“:
ЉУБА ТАДИЋ**

Међутим, користе се изрази који могу имати слично значење, на пример у следећим цитатима „Уопштено говорећи, слабости у владавини права и преовлађујућа корупција наставили су да смањују правну сигурност и да подривају поверење у правни систем међу привредним друштвима, посебно у вези са делотворним остваривањем имовинских права“ или „међутим, корупција остаје широко распрострањена у многим областима и наставља да представља озбиљан проблем“.

Чак и ако питање „да ли у Србији влада системска корупција“ оставимо по страни, перцепција грађана јесте да су давање мита, злоупотреба положаја

Индекс корупције

	2008.	2009.	2010.
Хрватска	4,4	4,1	4,1
Македонија	3,6	3,8	4,1
Црна Гора	3,4	3,9	3,7
Румунија	3,8	3,8	3,7
Бугарска	3,6	3,8	3,6
Србија	3,4	3,5	3,5
Албанија	3,4	3,2	3,3
БиХ	3,2	3,0	3,2

Извор: Транспаренси интернешенел

и корупција доминантни образац понашања, што производи апатију и осећај немоћи. Разочарање, уколико дуго траје и уколико се против њега не бори активним мерама, може лако прерасти у бес и бити инструментализовано. У најбољем случају, грађани ће се на изборима увек опредељивати против, а не за неки програм, што на дужи рок поткопава друштвени потенцијал и драстично смањује квалитет демократске утакмице.

Србија је релативно касно почела систематску и организовану борбу против корупције. Стратегија за борбу против корупције је усвојена 2005. године, а Акциони план за примену стратегије у децембру 2006. године, то јест тек на истеку шесте године транзиције (у том периоду је и образована Комисија за примену стратегије). И поред значајних корака учињених пре, а нарочито после доношења стратегије и акционог плана (од којих је најзначајнији образовање Агенције за борбу против корупције) кључна изворишта корупције су и даље системског карактера: пропусти у систему јавних набавки, нетранспарентност финансирања странака, али пре свега слабост екстерне контроле управљања јавним финансијама.

Уколико апстрахујемо перцепцију грађана и пословних људи, објективни показатељи су такође алармантни. Индекс перцепције корупције, референтног светског think tanka: Transparency International, има вредности од 0 (висок ниво корупције) до 10. У 2010. прва три места делиле су Данска, Нови Зеланд и Сингапур (9,3), док је, ратом и пиратима угрожена Сомалија имала вредност индекса од само 1,1. Рангирање је базирано на подацима експерата из посматраних земаља као и пословних лидера у 10 независних институција (Светска банка, Економист интелиџенс јунит, Светски економски форум)

Србија је 2010. (после минималног побољшања ранга 2009. у односу на 2008) делила неславно 78. место (индекс 3,5) на глобалној листи

корупције Транспаренција (од 178 земаља). У региону знатно виши индекс (те и мању корупцију) имају Хрватска и Македонија, нешто виши Бугарска, Румунија и Црна Гора, док су Албанија и БиХ иза нас. Иначе до 2007. године (индекс 3,4) Србија је бележила пет година спорог, али константног напретка у сузбијању корупције, односно имала је раст овог индекса.

Дакле, компаративно па и историјски посматрано (гледајући већи део прве деценије 21. века) Србија није направила радикалан прогрес у погледу смањивања корупције. Ипак, не треба сметнути са ума да се ниво корупције не може у релативном смислу (на пример, као удео у бруто домаћем производу) поредити са драматичном ситуацијом деведесетих, временом масовног шверца, кријумчарења и кршења базичних правних норми. Корупција се практично константно лагано смањује и током двехиљадитих, али имајући у виду да се код других земаља ти процеси неретко одвијају брже, ранг Србије није значајније унапређен.

Поред мањкавог правног оквира

Европска комисија упозорава да се Акциони план за борбу против корупције спроводи споро

и устаљеног негативног друштвеног обрасца деловања, велики проблем представља чињеница да и у многим случајевима сумње на корупцију који су чак и медијски били представљени, поступци се покрећу тек неколико година касније (нпр. наводи о злоупотребама у набавкама ЈП Железнице Србије и Колубара д.о.о.). Неселективна и закаснела истрага/процесуирање у највећем броју случајева није праћена ни судским епилогом. Довољно је подсетити се разних „афера“ који никада нису до краја расветљене ни пред судом, самим тим ни пред јавношћу: препакивање шећера који се извозио у ЕУ, чиме су били прекршени услови о пореклу робе из Аутономних трговинских преференција

ЕУ и тако био угрожен целокупан српски извоз шећера на европско тржиште; преузимање Ц-маркета и приватизација Луке Београд; малверзације у вези финансирања опремања ВИП салона београдског аеродрома и куповина половних вагона за ЈП Железнице Србије; приватизација јавног гласила „Новости“; хапшење судија Трговинског и Врховног суда; сумње у вези пословања „Лутре“, као и оснивања и докапитализације „Националне штедионице“, резултати рада анкетног одбора Скупштине у вези с увозом електричне енергије и многи други.

Европска комисија у свом извештају о напретку Србије у 2010. години упозорава да спровођење Акционог плана за борбу против корупције иде споро, да Агенција за борбу против корупције нема адекватне услове за рад и да, услед недостатка неких изворних овлашћења, њен рад у великој мери зависи од сарадње других државних органа, да не постоји адекватна заштита државних службеника који пријаве незаконитости у раду. Европска комисија такође указује на изворишта корупције, о којим ће сад бити речи.

Погледајмо пажљивије највеће рац-ране нашег правног система која су жаришта корупције. У нашем систему јавних набавки ван домета закона остали су процеси до којих долази приликом планирања потреба наручилаца. У том смислу Државна ревизорска институција би морала да испитује целисходност располагања јавним средствима, чак и у случајевима када је набавка остварена у оквиру одобрених буџетских средстава и у складу са законом. ДРИ би требало да испитује и набавке које су изузете од примене закона о јавним набавкама, попут војске и полиције. Додатни проблем у систему јавних набавки представља поступак током и након закључења уговора о набавци, где може доћи до знатних одступања од

тендерских услова, другим речима до дезавуисања процедуре која претходи закључењу уговора.

У домену финансирања политичких странака, пракса је показала да је неопходно донети нов закон. Тим законом би требало, између осталог, експлицитно дозволити ДРИ да врши пуну контролу пословања политичких странака, укључујући послове који нису непосредно везани за садржај годишњих извештаја странака о имовини нити садржај извештаја о финансирању кампање.

Државна ревизорска институција је важан орган чије оснивање и почетак рада представља важан искорак за земљу. Међутим, њу треба даље унапредити дајући јој пуну подршку, појачавајући њене ингеренције и појашњавајући концептуални модел њеног функционисања. Садашњи модел пати од бројних мањкавости: прво, државној ревизорској институцији је дат претежак задатак: контролисање свих јавних фондова и операција (укључујући и ЕУ фондове), без обзира на то да ли се приказују у државном буџету. Овако широка јурисдикција заправо отежава овој институцији да се фокусира на најважније задатке и у пракси би могла да доведе до смањења њеног ауторитета, услед немогућности да постигне све што јој закон налаже. Друго, ДРИ нема никаква судска нити квазисудска овлашћења, као ни могућности да обезбеди ефикасну санкцију у случају повреде закона. Треће, није прописана персонална одговорност за лица која управљају јавним фондовима, итд.

Трансформација ДРИ у Ревизорски суд би могао бити један правац реформе. Државни службеници и функционери би осећали јачи притисак, уколико би били надзирани од судске или квазисудске инстанце, уместо од стране другог извршног органа. У крајњем случају, Србија не треба да се бави екстерном ревизијом само да би испунила захтев Европске комисије, већ како би изградила здрав систем јавних финансија. Предуслов

ФОНЕТОГРАМ ДРАГУТИНОВИЋ

ЗОРАН РАДИЋ

СЛАБА КОНТРОЛА ЈАВНИХ ФИНАНСИЈА: ДИАНА ДРАГУТИНОВИЋ И РАДОСЛАВ СРЕТЕНОВИЋ

за стављање на ноге српске економије и формулисање озбиљне развојне стратегије је изградња здравог система јавних финансија. Тешко је замислити вођење индустријске политике или успостављање макроекономске стабилности, уколико држава има проблема са својим основним алатом: буџетом. Једна од карика које недостаје да би се Србија сматрала модерном европском државом јесте успостављање ефикасног инструмента екстерне контроле јавних финансија.

Шта је потребно да се деси да институције профункционишу и да почну да раде у интересу грађана, а не у интересу владајућих политичких партија? Да ли је борба против корупције нешто што се мора урадити због тога што Брисел то тражи или је то део сваке предизборне кампање када се грађанима пружа мало за-

довољство „каменовања“ жртвених жараца? Колико је Србија далеко од хапшења свог Санадера што би означило крај скривања корумпираних политичара иза патриотских парола?

Овде је правна држава и даље једна врста експеримента који траје и свако ко жели да осигура нека своја права не може потпуно да се ослони на званичан механизам па се зато ослања на коверту или кутију вискија. А с друге стране имамо оне који седе на неком мањем или већем пиједесталу, било да је то у министарству, општини, болници, судству, факултету или у кућици на обичној наплатној рампи и схватају свој посао као својих пет минута где „зимницу“ треба напунити што више, јер ће сутрадан и они морати некога да подмазују ковертом за себе или неког свог ближњег. Да ли би већина људи из ових разлога чинила исто као они који сада не спавају мирно из некаквог наопаког схватања одговорности према рецимо својој породици? Уколико је одговор потврдан, у нормалном систему вредности Србија би се делила на две групе – оне који не могу да спавају због муке и бриге како да преживе и на оне који се боје казне за своја недела. ▲

Србија је релативно касно почела систематску и организовану борбу против корупције

ФОТО МУР

ОБРАЧУН С КРИМИНАЛОМ ИЛИ ЖРТВЕНИМ ЈАРЦИМА: ХВАТАЊЕ МАФИЈЕ

Пријави корупцију, чувај се тужбе

ВЛАДИМИР РАДОМИРОВИЋ (WWW.PISTALJKA.RS)

Грађанин се обрати државној институцији и изнесе сумњу да неко злоупотребљава положај. Шта затим ради институција

Биљана Мраовић је 24 године била судија кривичар у Шапцу пре него што је одлуком Високог савета судства у децембру 2009. проглашена “нестручном и неспособљеном” за даље обављање те функције. ВСС је као разлоге навео проценат укинутих пресуда, време израде одлука, непознавање процесног права и то што “није предузела законом прописане мере за обезбеђивање присуства окривљених”.

На одлуку ВСС Биљана Мраовић се, као и већина неизабраних судија, жалила. Пред Уставним судом је у децембру рекла да нема ниједну мрљу у каријери и да су јој пресуде укидане зато што није пристала да ради по диктату надређених судија. Уставни суд је приметно да се извештаји суда у Шапцу и одлука Високог савета судства разликују, односно да је ВСС навео чак седам одлука о пресудама којих нема у шабачком извештају о учинку судије Мраовић, и затражио објашњење о томе од ВСС.

Ова прича слична је судбинама многих судија које

нису прошле такозвану реформу правосуђа, али случај Биљане Мраовић разликује се по томе што је она због тражења правде тужена за клевету. И што те тужбе, заправо отворене претње сведоку злоупотребе положаја, не би било без помоћи једне угледне институције.

Госпођа Мраовић је, наиме, 21. децембра 2009. упутила писмо председнику Борису Тадићу у којем је навела да је увек доносила непристрасне одлуке, без утицаја претњи, уцена и интервенција.

“Тврдим да застарелост кривичног гоњења ни у једном предмету није наступила мојом кривицом, што се све

Шабић је свој посао урадио до краја, али још увек није извесно шта ће урадити Прво основно јавно тужилаштво у Београду

да проверити увидом у дате предмете. (...) Нисам прихватала ставове и притиске ... (овде је наведено име надређеног судије које нећемо пренети како бисмо избегли још једну тужбу за клевету, прим. В. Р.) зато што су исти имали за циљ удовољавање интересима групе адвоката – његових пријатеља (...) Дешавало се да су неки предмети укидани три до четири пута од стране Окружног суда све до наступања застарелости гоњења (...) Да ли сам недостојна и нестручна зато што нисам била лојална ... (наведено име судије, прим. В. Р.) и његовом окружењу, странкама и другим моћницима у овом граду?”, упитала је Биљана Мраовић у писму председнику.

Уместо састанка који је у писму затражила, она је у фебруару прошле године добила чудан телефонски позив.

“Човек који се јавио почео је да ме испитује зашто сам навела име свог колеге судије (назвао га је по надимку) кога сам прозвала у писму. Када сам га замолила да се представи он је рекао да зове из кабинета Повереника Родољуба Шабића и да не жели да каже

БЕТА/МИЛАН ОБРАДОВИЋ

своје име. Саопштио ми је да ми се добронамерно јавља, како би ме припремио да ћу због тог поднеска председнику бити тужена. Случај сам пријавила МУП-у и они су уз сагласност тужилаштва извршили проверу и утврдили да број припада неком од службеника у Генералном секретаријату председника Србије”, објашњава Биљана Мраовић.

Дакле, уместо да Генерални секретаријат наводе о корупцији у њеном писму искористи бар за заказивање састанка са судијом Мраовић, ако не и за прослеђивање случаја надлежним истражним органима, ова институција помаже човеку кога је оптужила. Тај човек очигледно користи своје везе у Генералном секретаријату да добије копију писма Биљане Мраовић и на основу те копије тужи је за клевету.

У међувремену, у причу улази Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, који утврђује да је Генерални секретаријат прекршио закон, јер у достављеној копији писма није заштитио личне податке Биљане Мраовић и људи које је у писму поменула. Због кршења закона, Повереник подноси прекршајну пријаву против одговорног лица у

Генералном секретаријату (то је познати глумац и саветник председника Тадића, Војислав Брајовић). Запрећена казна је од 50.000 до милион динара, а наредно рочиште пред прекршајним судијом биће одржано 4. априла.

Повереник подноси и кривичну пријаву против непознатог лица због сумње да је извршило кривично дело “лажно представљање” и кривично дело “неовлашћено прикупљање личних података”. Подсетимо, особа која је са телефона Генералног секретаријата позвала Биљану Мраовић представила се као сарадник Родољуба Шабића.

Кривичним закоником службеном лицу које

У Агенцији за борбу против корупције у току је израда правилника о заштити узбуњивача, али ће та заштита бити ограничена на државне службенике

неовлашћено прикупи личне податке запрећено је казном затвора до три године, а за лажно представљање казна је новчана или до годину дана затвора.

Шабић је свој посао урадио до краја, али ипак није извесно шта ће урадити Прво основно јавно тужилаштво у Београду. Случај је поново у предистражном поступку (иако су шабачка полиција и тужилаштво претходно завршили истрагу против “НН лица”) па се може десити да оптужница не буде подигнута због “недостатка доказа”.

“Немојте ме погрешно разумети, ја се не стидим писма и стојим иза свега што је у њему написано. Да ли писмо које је добијено на овај начин може бити средство за кривично дело клевете? Ако је ово што ми се десило правило, поставља се питање да ли после свега грађани смеју да пријаве неправилности, злоупотребе или малверзације толико присутне у нашем свакодневном окружењу”, каже Биљана Мраовић.

Ефикасна правна заштита људи као што је судија Мраовић не постоји, и то је Србија признала у одговорима на Упитник Европске комисије. У Агенцији за борбу против корупције у току је израда правилника о заштити узбуњивача, али ће та заштита бити ограничена на државне службенике и раднике државних предузећа који желе да пријаве корупцију, и то само “у доброј намери”.

Ко ће и како процењивати ту добру намеру није јасно, али је јасно да је борба против корупције само маркетинг ако грађани не само да нису сигурни да ће њихови наводи бити истражени, већ страхују да ће остати без посла и да ће чак уз помоћ државе бити тужени за клевету. ▲

ПРИВАТИЗАЦИЈА СТРАНАЧКИХ ФИНАНСИЈА: НОВИ ЗАКОН

Рововска битка

Реконструисана Влада Србије требало би у најскорије време да усвоји нови закон о финансирању политичких партија

ЛИДИЈА КУЈУЊИЋ

Иако су народни посланици пре шест година усвојили Закон о финансирању политичких странака, ниједна правоснажна пресуда није донета. Нажалост, то не значи да су партије у Србији оперисане од политичке корупције већ да један од најважнијих антикоруптивних закона заправо није примењиван. За протеклих 20 година вишестраначког живота, нагледали су се грађани Србије свега. Независне институције су извештавале о малверзацијама странака и у изборним кампањама и у редовном раду, али на крају је било: ником ништа. А и како да се спречи мување, бар са

парама из буџета, када су за контролу странака задужени скупштински Одбор за финансије и Републичка изборна комисија и када ексклузивно право да поднесе прекршајне пријаве има само председник одбора у коме седе парламентарци, који с једне стране немају довољно стручног знања, а са друге стране понашају се као војници партије а не представници грађана?! Као што је др Владимир Гоати, председник Транспарентности Србије, недавно рекао на округлом столу о нацрту овог закона, то је као да хроничног алкохоличара припустите у продавницу пића!

С обзиром на то да је борба против корупције - поред изручења Ратка

Младића, Горана Хацића и сличних Хашком трибуналу - главни услов за чланство у Европској унији, направљена је радна верзија потпуно новог закона о финансирању политичких активности. У току је полирање текста који је радна група Министарства правде и Агенције за борбу против корупције саставила још у децембру 2010. године и сада се чека да реконструисана Влада Србије каже своје.

Наравно, места за усвајање још неке препоруке и термилошко прецизност увек има, али рововска битка ће се водити не само на влади већ и за скупштинском говорницом. Судићи по досадашњим варничењима и томе да је претходна влада већ једном 28.

фебруара 2011. године одбила предлог - биће напето, иако су и Венецијанска комисија, Група земаља за борбу против корупције Европског савета (ГРЕКО) и ОЕБС оценили да је предлог закона добро написан. Грађанима преостаје само да држе фиге и надају се да предлог закона неће бити уништен амандманима посланика.

„Међу најпозитивнијим изменама издвојио бих изричиту забрану посредног финансирања (нпр. да нека фирма плати рекламу уместо странке која се пропагира) и снажна контролна овлашћења Агенције за борбу против корупције ради утврђивања законитости финансирања. Нове су и норме о изборном јемству, које имају за циљ да се буџетски новац не расипа за дотације изборним листама које не успеју да освоје ни један одсто гласова (0,3 одсто за мањине)“, каже Немања Ненадић, програмски директор Транспарентност Србија, додајући да нема сумње да је то правило неповољно за нове актере на политичкој сцени. Ипак, то не значи да се ограничава пасивно бирачко право (учествовања на изборима) без полагања јемства. Оно је услов само за добијање буџетских субвенција. Ненадић мисли да иоле озбиљним такмацима, који претендују да пређу цензус и освоје више од 250.000 гласова, не би требало да буде проблем да такво јемство прибаве, имајући у виду да ће без њега остати само ако не освоје ни 40-50 хиљада гласова.

У медијима се већ спекулисало да је Г17 плус тражио да се буџетска давања за финансирање парламентарних странака са 0,15 одсто удвоструче, да се смање средства која би Агенцији за борбу против корупције омогућила контролу партијских финансија, као и да се уплатницама на рачун странке може донирати и по неколико десетина хиљада динара. Потом је странка Г17 плус прозвала Министарство правде да је под контролом Демократске странке и да кочи доношење новог закона.

Нацрт закон доноси промене у начину расподеле буџетских средстава

за политичке странке. „Предвиђене су рестриктивне одредбе према странкама које излазе на изборе само да би кроз изборни процес зарадиле нешто новца. У том смислу нови закон може утицати на смањење броја политичких странака“, рекао је Слободан Хомен, државни секретар у Министарству правде на округлом столу посвећеном новом закону. Хомен, који је већ једном најавио да ће Влада усвојити овај предлог закона, и даље је оптимистичан и не очекује велике измене. „Лично више бих волео да држава плати политичке странке, него да оне налазе средства тако што чине коруптивна кривична дела“, каже Хомен и додаје да ће после још једне дораде Венецијанске комисије закон убрзо бити усвојен у Скупштини. Један од највећих недостатака садашње регулативе је што прикупљање новца за кампању из приватних извора може да износи свега 20 одсто од средстава добијених из јавних извора. А како су често странке новац из буџета добијале и после одржаних избора, странке су имале муке да израчунају колико новца могу да прикупе из приватних донација и прилога. И тако се појавило много „испегланих извештаја“ странака које су накнадно паковале трошкове како би избегле да прекораче законом дозвољене износе за финансирање.

„Добијали смо извештаје о кампањама на ванредним локалним изборима 2010. године, у којима су странке потрошиле нула динара у изборној кампањи“, каже Зорана Марковић, директорка Агенције за борбу против корупције која је надлежна да контролише страначке финансије само у оквиру изборних кампања. Када би се постојећи закон примењивао,

Нови закон не лимитира ни укупне расходе предизборних кампања ни закуп ТВ термина

неке од странака биле би у великом проблему јер су давале лажне податке, јер се преко интернет-презентација, извештаја из медија јасно види да су кампање, чак и на локалном нивоу, биле и те како динамичне. Зорана Марковић додаје: „За Агенцију је још већи проблем што нема ниједан делотворан механизам контроле трошкова у кампањи, нити има критеријум на основу кога би утврђивала количине, цене и квантитет одређених активности странака у изборној кампањи. Према садашњем закону, Агенција је принуђена да се ослањамо на посредне изборе, што никако није добро за делотворну контролу“.

Предлог закона политичким странкама омогућава да и даље добијају одређена средства из јавних извора, али и средства из приватних извора привлаче без ограничења, тј. само атрактивношћу политичке агенде коју нуде. Намера понуђеног решења је да већина средстава партија долази из приватних извора, што може бити компликованије за контролу, али је свакако здравије за даљу демократизацију политичког живота.

„Вероватно у извештајима странака доста тога се ставља са стране, па тако 80-90 одсто средстава потиче из јавних извора. То није добро, јер странке тако постају део државног апарата, уместо да буду актер цивилног друштва у пољу политичког деловања“, каже Ђорђе Вуковић, програмски директор ЦеСИД-а, додајући да је други ништа мање значајан проблем био нејасан критеријум поделе јавних средстава. Независни стручњаци страхују да ће се, једном када Агенција успостави ефикасну контролу над свим оним што је регулисано, они који крше правила о финансирању довијати тако што ће уместо странака кампању водити неко други, нпр. као неко удружење. За скривање прихода могли би да се искористе и зајмови. ОЕБС и ГРЕКО страхују, не без разлога, да би Агенција могла да се нађе под притиском ако заиста буде свој посао радила како треба. ▲

Србији потребна шок терапија

Влада мора да разреши неколико афера - Колубару, Луку Београд, сателит и Новости. Ако се сами не упристојимо, учиниће то Европа уместо нас

КАТАРИНА ПРЕРАДОВИЋ

И скоро једанаест година од петооктобарских промена Србија није изашла на крај са највећом поштом српског друштва - корупцијом. Иако је основано неколико тела, од Савета за борбу против корупције преко готово истоимене Агенције до Државне ревизорске институције, власт је недавањем средстава, простора и адекватних законских оквира, мање-више свим поменутих институцијама везала руке, стварајући само привид да је на путу ка ЕУ чврсто решена да смањи корупцију.

“Власт је притиснута од Европске уније у поступку нашег придруживања да то реши. Приоритети Европе су се мењали кад је Србија у питању. На тој листи је и даље први нормативни део, дакле препоруке везане за законе, али је на другом месту, уместо некадашње сарадње са Хашким судом, сада борба против корупције и криминала. Према томе, било која власт, и садашња и будућа, не може уопште да претендује на улазак у ЕУ ако то не буде испунила. Да не говорим о томе да то није нешто што треба да радимо због Европе већ због нас самих”, објашњава у разговору за Србију у променама проф. др Чедомир Чупић, председник Одбора Агенције за борбу против корупције.

Видите ли у реконструисаној влади потенцијал да се одлучније бори против корупције?

Ова реконструкција неће ништа битно изменити. Она треба да направи привид да се нешто дешава, односно да нас власт убеди да се посао може обавити и без избора. То је изнуђен потез да би се показало грађанима како је сада наша влада рационална, да нема више толико министарстава, да се државна администрација која прати рад министарстава смањује, да ће можда бити и неких уштеда. Знате, било је и раније сличних покушаја, када је социјализам одлазио, кад се замарао. Кад нису имали нове идеје онда су правили такозване реконструкције. Тако су у самоуправном социјализму некадашње Југославије формирани ОУР-и, СОУР-и, па су онда кроз реорганизације људи пребацивани из једне области у другу итд. Да се људима прикаже да се нешто дешава, а ништа битно се није дешавало и никакве позитивне последице то није изазивало, чак је имало негативне последице.

Да ли су избори решење?

Нисам сигуран ни да нови избори решавају наш проблем, јер код нас свака партија на власти осваја свој ресор као феуд, водећи рачуна само о интересима својих бирача, а понекад задовољавање тих различитих интереса доводи у сукоб те партије и

онда се ништа не уради. А Србији су данас потребне шоктерапијске мере, али не видим људе који су у стању да их изврше.

Које су то мере?

За почетак би било охрабрујуће да се разреши неколико великих афера, везаних за пљачкашке приватизације или корупцију у јавним предузећима. Дакле, да се разреши Колубара, Лука Београд, сателит, Новости.

Како је могуће да у Хрватској неке афере буду решене за шест месеци, а код нас пролазе године и ништа? Треба нам влада кадра да реши крупне ствари везане за велике неправде, велике штете, пљачке, отимачине. Спремна да реши три-четири крупне ствари. То би већ била шок-терапија.

Да ли међу тим подразумевате и редефинисање односа према тајкунима, који пресудно утичу на све сегменте друштва?

Не верујем да ова влада има ту снагу да донесе закон о пореклу имовине, а то је сада потребније него икада. Кад имате земљу која је у великој пропасти, која је на ивици развоја, који могу да буду веома опасни и кад имате власт суочену са тиме, онда је логично да се донесе такав закон. Дакле, донети закон о пореклу имовине и утврдити неку годину од

ИСПИТАТИ 300 НАЈБОГАТИЈИХ У СРБИЈИ: ЧЕДОМИР ЧУПИЋ

када почињу те велике узурпације, а то је 1992. година. То би била мера која би прво преиспитала оне који су се обогатили на сумњив начин или тако што су били у власти, попут Мишковића и Бека. Примена таквог закона била би доступна. У првих шест месеци би требало преиспитати оне органе који ће тај закон примењивати, а то су редовни државни органи - пореске службе, инспекцијске службе, царинска служба, криминалистичка полиција, тужилаштво и суд, па после шест месеци да се испита отприлике 300 најбогатијих људи у Србији, који су били помагачи владавине Слободана Милошевића и његов економски ослонац. Да докажу тај први милион. Израчунао сам да отприлике у целој Србији има 25.000 људи који су се на сумњив и нелегалан начин обогатили тако што су сарађивали са влашћу, имали монополске позиције или тако што су били ратни профитери.

Како гледате на Тадићеве претње тајкунима?

Чудна ми је била та претња и мислим да је то више немоћ председника. Мислим да је он просто видео да смо суочени са великим проблемима и онда је, вероватно знајући колико су економске елите успеле да направе зависним политичке, односно да их уцене, желео тим апелом да заустави људе из бизниса да не купују одлуке, да не терају партије да им доносе законе који ће њима омогућавати повољне околности за њихове послове.

Можда је то делом и један синдром преузет из Русије, по угледу на Путина, који је својевремено припретио својим олигарсима. Али ми нисмо Русија и то овде не може тако. Милошевић је имао једну врсту велике моћи, којом је контролисао све. Сви ти тајкуни су у време Милошевића били мали и ситни, од Мишковића, преко Карића, сви су они били у власти, сви су били министри, сви су зависили од њега, он

их је створио. Данас су они моћни, а односи тајкуна и државе толико су у тамном простору, па ми не знамо каква је улога тајних служби ни колико је уцењених људи. Чини ми се да је из тог времена остала уцена на политичкој сцени, све је овде уцењено у оквиру партија, парламента, владе, у оквиру администрације, судова, тужилаштва, полиције. Све је то један систем уцена. Зато наши закони ништа не значе, јер се партије договоре, па кажу: ово нећемо примењивати, а ово хоћемо. То је стравично опасно и зато између осталог треба отворити досијее сарадника тајних полиција. Тада бисмо тачно знали да ли су садашњи тајкуни можда били на високим позицијама у оквиру тајних полиција, јер некада су у велика спољно-трговинска предузећа долазили најповерљивији људи из некадашње ОЗНА, касније државне безбедности или војних тајних служби зато што је сматрано да се на тај начин контролишу витални

финансијски токови. Ту су могли само поверљиви људи службе. Мислим да би то помогло да схватимо како су неки људи стекли огромна богатства у једном страшном невремену.

Видите ли могућност да се та спрега тајкуна и власти коначно раскине или ће нас она прогутати?

Ако се не буде раскинуло ми ћемо живети у њиховом договору у једној приватној држави. Привидно ћемо имати све услове за демократски поредак, владавину права, поделу власти, вишестраначки систем, отворене и слободне медије... Све то може да постоји на папиру, а да се симулира. Зашто? Зато што онај ко има економску моћ може све то да купи. Према томе све то може

да постоји, а да у ствари не функционише и зато је битно то разрешити, отворити досијее, забранити после тога да такви људи више икада учествују у јавном животу и успоставити коначно неки ред у Србији.

А ко би био носилац те идеје?

Верујем да у неким партијама постоје групе људи свесне овога о чему причам и ако би они у оквиру своје партије рашчистили неке ствари, добили би велико поверење грађана. За то је потребно прво испитати све људе у оквиру своје партије и искључити оне који су радили нелегално.

Да ли говорите о ДС-у?

Знам рецимо да је Борис Тадић

човек који врло скромно живи и очекујем од њега да види ко су сарадници, какво је њихово имовинско стање и да прочисти ДС. То био добар пример и део те шок-терапије. Али исте те партије се жестоко опиру новом Закону о финансирању политичких странака.

Управо је направљена једна верзија тог закона, која је од Савета Европе односно од комисије за борбу против корупције, ГРЕК-а и од Венецијанске комисије добила позитивну оцену. ЕУ је у том вредновању дала још неке сугестије у смислу поправљања закона, тражећи да се поштре казне. То је јако важно, јер се преко финансирања политичких странака у ствари одржава политичку корупцију. На тај начин, финансијери уцењују странке, које заузврат морају да протурају законе који ће њима одговарати. То је једно од најмрачнијих поља, које управо овај закон треба да заустави.

А отпори су велики?

Отпори су велики, јер странке виде да ће све то што раде тајно сада постати јавно. И то је велики проблем када се сутра сазна ко коју партију финансира и има ли несклада између финансијских књига партија и стварног стања.

Хоћемо ли добити добар закон?

Моје је мишљење да хоћемо, јер ако га не добијемо нећемо моћи да добијемо кандидатуру у ЕУ. Значи, сада се води битка на политичком пољу хоћемо ли према ЕУ или нећемо.

Да ли је то Влади јасно поручено?

Да, а сад ћемо да видимо да ли Влада искрено хоће у ЕУ и да ли су интереси неких групација, које имају велики утицај на политичке партије, много снажнији од проевропске реторике. Закон се у току овога пролећа мора донети. Сматрао сам да је он већ требао бити донет, да нисмо требали да чекамо да нам то каже Европска

комисија већ да то урадимо сами. Али нисмо.

Колико то лоше говори о овој држави када Европа мора да нам заврће руку?

Говори много лоше. Знате, постоје два начина да људе упристојите и да их нормализујете. Један је унутрашњим напорима од сваког појединца до друштвених група, и то је најбољи и најискренији начин. Други начин је споља. Ако не можете сами, доћи ће други да вас уреде.

Да ли је Србија сад у тој ситуацији?

Ако буде морала овај закон да донесе по наређењу ЕУ, онда је она у тој ситуацији, али и то је боље него ништа. Па знате, и данашњи економски бум у Кини производ је разумне одлуке да се распише конкурс за 10.000 немачких пензионисаних директора који су дошли у Шангај, Сечуан и Пекинг и уредили сва државна предузећа, тако што су их рашчистили од партијских кадрова. Довели су стручњаке и видите докле су стигли. Дакле, Кинези су прихватили тај тзв. спољни утицај. И за нас би то било добро.

Да ли је то решење и за наша јавна предузећа, која се сада деле као партијски плен?

Зашто да не? Јавним конкурсима можемо позвати и стране стручњаке да учествују. Овакав начин поделе партијског плена је ризичан по корупцију и то двоструку - личну и што је још горе тзв. посебну, када издвајате средства за партију. То ће се можда показати и на примеру Колубаре, да је била и лични и партијски плен. Зато је важно да имамо јаку Државну ревизорску институцију. Својевремено смо упропастили јаку службу платног промета, која је могла да се трансформише у државну ревизију и имали бисмо данас одличну контролу. Али неко је хтео да то уништи и све податке, па да крене све из почетка, чиме је задат тежак ударац контроли буџета. ■

СРПСКИ СПЕЦИЈАЛИТЕТИ ЗА ШВЕДСКИ СТО: АФЕРА ШАРАНЧИЋ

Очистимо Србију

Србија мора под хитно да почне да централизује јавне набавке тако што би се успоставио централни орган који мора да има већа овлашћења у погледу планирања набавки

ВЛАДИМИР ТОДОРИЋ

Када говоримо о проблему корупције у Србији, све више се чини да се полако губимо у једној безобалној области где се више не може разликовати корен корова ни од стабла ни од лишћа. Тешко је са сигурношћу рећи шта је узрок одређене појаве, а шта је њена последица. Зачарани круг се затворио и некако све више јача и расте независно од воље учесника

у њему као да је развио сопствену свест. Међусобна испреплетаност финансирања политичких партија, спајања државних са приватним функцијама, приватизације, корумпираности свих инстанци судства и тужилаштва, афера у јавним предузећима и наравно јавних набавки је дошла до те тачке да се више не зна одакле шта извире и шта представља приоритетан проблем.

Што се тиче последње наведене области - јавних набавки, ►

РЕЗУЛТАТИ АГЕНЦИЈЕ ВИДЕЋЕ СЕ У БУДУЋНОСТИ

Јавност има утисак да Агенција нема велике резултате?

Само оснивање Агенције за борбу против корупције је велики помак. Није мали искорак ако Агенција за месец дана добије 15.787 имовинских карти. Грађани ће имати увид у те имовинске карте, већ је унето њих 4.050, а све ће бити доступне до краја године. Ипак је то помак, јер грађани могу да кажу, чекајте овај је лажно пријавио имовину, па ће јавити Агенцији и онда ћемо ми на основу тога да покренемо поступак. Резултати тога ће се видети тек у будућности.

Стиче се утисак и да је Агенција под великим притиском Владе. Тако је протумачена и одлука Агенције да министар Дулић није у сукобу интереса иако његова приватна фирма послује са државним.

Агенцију обавезује закон. Значи, ако неко тврди да је Дулић у сукобу интереса, мора да донесе документа која то поткрепују. Дулић је донео податак да је пренео власништво над приватном фирмом на неповезано лице и тог момента ми, са аспекта закона, морамо да констатујемо да није у сукобу интереса.

Али пренео је власништво тог дана под притиском медија?

Не, он је нама донео документ у коме је власништво пренето 2008, међутим човек на кога је то пренето дао је другачију изјаву која је направила пометњу. Нећу у то да улазим, али папиролошки све је чисто. Дакле, Агенција је законом оградена и не можемо ван закона. Лично сам се залагао за другачију агенцију која би имала и извршну функцију по моделу Хонгконга. Тамошња агенција истражује и затвара. Има 1.300 запослених, од тога 300 оних који су у агенцији за надзор, контролу, превентиву, регулацију и 1.000 полицајаца који то што Агенција утврди извршавају. Али тих хиљаду специјалаца су посебно бирани, имају високу заштиту и обезбеђење, добро су плаћени. И, наравна ствар, нико у Хонгконгу нема имунитет. Они могу да приведу на испитивање судије, полицајце, тужиоце, посланике, гувернера и нико нема имунитет. Зато Хонгконг који је 1998. био на 139. месту, данас са Шведском дели треће место на ранг-листи земаља по обиму корупције, где су у врху, да подсетим, земље са најмањом корупцијом. Формирање такве агенције била би шок терапијска мера.

оне вероватно и по габариту и по могућностима злоупотребе које пружају извршној власти представљају највећи проблем, јер Србија по незваничним проценама годишње на овом плану потроши око милијарду евра. Уколико је то тачно, да ли се уопште може рећи да је ово правно уређена материја, иако знамо да код нас постоји закон који је наводно усклађен са европским стандардима и процедурама. По свему судећи, Закон о јавним набавкама је тако ингениозно написан да је намерно направљен толики број „правних рупа“ које га чине потпуно бесмисленим и празним. Човек мора да помисли како би Србија могла да буде срећна и уређена земља када би толика количина негативне правне ингениозности била преусмерена на нешто позитивно и конструктивно.

Пре свега, проблем је у драстичној децентрализованости система јавних набавки – сваки буџетски корисник може да у оквиру свог алоцираног буџета распише јавне набавке самостално, да наручи шта му треба од кафе до аутомобила, иако би се постигле много боље цене ако би се све наруџбе скупиле на једно место. Не постоји централна институција која би планирала јавне набавке, одобравала уговоре и контролисала њихову примену. Садашња Управа за јавне набавке је орган који нема ниједно извршно овлашћење, већ је ограничена на послове едукације и издавање необавезујућих мишљења која су по правилу увек позитивна за наручиоца, јер се базирају на „лепој причи“ која се сервира Управи што ова не може да провери у пракси. Својевремено је чак и Миланко Шаранчић махао „позитивним мишљењем Управе за јавне набавке“ за куповину својих „швећанки“. У питању је једна уходана процедура између наручилаца набавки

и Управе по којој ови први напишу да ће да раде све по закону, а ови други кажу „па ако је тако“ онда је све у реду. Мада се мора додати да у последњем пасусу сваког таквог мишљења Управа додаје да се оно не сматра као некакво одобрење или гаранција већ само вид савета или необавезујућег документа. Иако обе стране знају да је ова пракса само фарса како би се очувао привид законитости, она се и даље наставља.

Такође, Управа за јавне набавке нема надлежности одобравања или контроле над анексима уговора о набавкама која се по правилу потписују за суме које редовно премашују вредности основног тендера. Тренутни Закон о јавним набавкама и даље фаворизује домаће понуђаче чак и онда када су понуде страних понуђача далеко повољније за пореске обвезнике. Да не помињемо још и Правилник о набавкама мале вредности који иако је правни акт ниже снаге, ставља ван снаге одредбе Закона у погледу процедуре набавки. Шта тек рећи о Комисији за заштиту права понуђача чији је председник бивши дебеовац који је учествовао у набавци лажних пасоша за убице са Ибарске магистрале? Узевши све ово у обзир, јасно је да је свим српским владама од 2000. наовамо, а наравно и пре, заједничко било то да није постојала

Закон о јавним набавкама и даље фаворизује домаће понуђаче чак и онда када су понуде страних понуђача далеко повољније за пореске обвезнике

политичка воља да се ова област стави под контролу.

Како увести ред у јавне набавке? Да ли је то могуће само хапшењима, истраживачким новинарством или се систем мора другачије конфигурирати? Србија мора под хитно да почне да централизује јавне набавке тако што би се успоставио централни орган који мора да има већа овлашћења у погледу планирања набавки, одобравања уговора, контроле спровођења уговора (анекса). Да ли би то била садашња Управа за јавне набавке или можда Управа за заједничке послове Владе, јесте питање за дискусију. Вероватно би морало да дође до расподеле надлежности планирања, регулисања, надзора и одобравања уговора између ове две институције. Такође, неопходно би било повећати однос између будуће централне институције и Државне ревизијске институције. Све ово на први поглед подсећа на повећање бирократије, али је суштина у томе да се расути капацитети, који се баве јавним набавкама по министарствима, скупе на једно место и раде у заједничком интересу, а то ће сигурно довести до смањења државног апарата, а истовремено његовог већег учинка.

Да ли би централизација јавних набавки била апсолутно решење како за корупцију тако и за максимизацију ресурса? Вероватно би она негативна ингениозност опет пронашла „рупе у закону“, али је поента у сталном сузбијању таквих могућности. С обзиром на то да барем осам држава ЕУ (Данска, Финска, Француска, Италија, Мађарска, Италија, Шведска и Велика Британија) имају централизован систем јавних набавки, могу се преузети искуства и праксе ако се то жели. Док се то не деси, причати о томе да су у Србији остварене европске вредности је у најмању руку непристојно. ▀